

Foto: Augustin Bucur

Adrian MIHALACHE

Cedant arma togae

După război, când se petrece acțiunea piesei **Toți fiii mei** de Arthur Miller, logica necesității cedează în fața logicii dreptății. „Armele militarului se înclină în fața robei judecătorului”, spunea Cicero, într-un discurs rămas celebru. În încordarea luptei, totul era pentru front, totul pentru victorie. Nuanțele erau eliminate, raționamentele simplificate. În atmosfera postbelică, viața își reia cursul normal, oamenii își vindecă rănilor, își uită frustrările, își încheie socotelile. Rolul fiecăruia este reevaluat, judecat după alt sistem de măsură decât cel valabil în timpul confruntării. Răsar la lumină lașități și culpabilități, asupra cărora se emit judecăți.

Arthur Miller împletește cu abilitate două teme, ambele tratate extensiv în literatură dramatică, dar separat una de cealaltă. Avem, pe de o parte, femeia care-și așteaptă o vreme soțul / logodnicul, apoi se combină cu altul, eventual cu fratele acestuia. O știm din *Colonelul Chabert* al lui Balzac, din filmul *Absență îndelungată* al lui Henri Colpi și, mai ales, din *Zboară cocorii* de Kalatozov, ecranizare a unei piese de teatru. Pe de altă parte, avem situația a doi tineri care se iubesc, în condițiile în care între familiile lor există un diferend, temă binecunoscută de la *Romeo și Julieta* a lui Shakespeare și de la *Cidul* lui Corneille.

Miller aduce ca noutate, în psihologia eroilor, refuzul oricărui conflict dintre dragoste și datorie. Tinerii *Ann* și *Chris* refuză net să-și complice existența, preluând

frustrările, resentimentele și vinile părinților. Tatăl lui Ann se află la închisoare, bănuim că din cauza tatălui lui Chris, dar niciunul dintre tineri nu dorește să scormonească dincolo de aparențe și să privească adevărul în față. Intervine George, fratele lui Ann, ca zeu al răzbunării și, deși el însuși este ușor de manipulat, reușește până la urmă să distrugă echilibrul celorlalți, bazat pe ignoranță voită, minciună și compromis. Personajul care reușește cel mai bine să se mintă pe sine este mama *Kate*, care impune tuturor fantasma că fiul ei mai mare este viu, deși dispărut în războiul care se terminase de trei ani.

Ca să dea piesei o anumită anvergură, Miller aduce în scenă două cupluri oarecum parazitare, vecinii de suburbie ai familiei, și un copil complet inutil. Dacă prezența familiei *Lubey* se justifică din rațiuni de contrast, ei fiind niște mic-burgheji fără probleme, familia *Bayliss*, formată dintr-un soț veleitar și o nevastă mejeră, este adusă ca umplutură. Avea dreptate Eugen Ionescu când spunea despre Miller că este un autor convențional, pentru care forma dramatică nu contează.

Ion Caramitru, care a făcut demult dovada înzestrării sale ca regizor, spune că a lucrat spectacolul cu bucurie, pentru că „piesa are personaje vii, adevărate”, iar actualitatea ei este evidentă, într-o lume ca a noastră, obsedată de câștigul material. Are dreptate, în sensul că publicul spectator simte nevoia de piese realiste, cu conflict și deznodământ, nu doar de jocuri gratuite, efecte vizuale și tumbe pe scenă. Totuși, în vremea teatrului postdramatic, textul lui Miller arată prăfuit. Mai actuale mi se par *Moartea unui comis-voiajor* și, mai ales, *Prețul*, în care urmărim, cu răsufierea tăiată, două strategii personale contrastante, de utilizat în vremuri de criză.

În privința actualității, câteva lămuriri necesare ar fi trebuit incluse în frumosul caiet-program. Rămânem cu impresia că tentativa de mascare a rebuturilor din fabrică ar fi fost dictată doar de rațiuni de câștig. În fond, putea să arunce cilindrii defecti, și gata. O întreprindere, ca să fie inclusă în lista furnizorilor Departamentului de Apărare al S.U.A., este supusă la controale foarte severe pentru asigurarea calității. Un lot rebutat înseamnă nu doar o factură neachitată, ci o carieră încheiată. Se pierde prestigiul, se pierde poziția de furnizor, se ajunge, în cele din urmă, la faliment. Acest fapt explică mai bine stratagema eroului principal de a ascunde imperfecțiunile decât simpla lăcomie. Traducerea, foarte bună de altfel, ignoră anumite detalii legate de diferențele culturale. Când tatăl se încurcă în privința cuvântului *connaisseur*, el spune că-și cere scuze „pentru franceza lui”. În America, se spune „excuse my French” când îți scapă un cuvânt murdar, dintre cele înlocuite cu „bip” la TV. Din păcate, în spectacol, poanta se pierde.

Regizorului i-a revenit dificila sarcină de a suda într-un tot unitar personajele care, în text, nu prea se leagă. Este păcat că judecăm un spectacol înainte ca el să se fi rodât. În Anglia, criticii vin abia după un număr de 8–10 reprezentații, la care se dau bilete cu preț redus. Așa cum stau lucrurile, deși ritmul este, în ansamblu, bun, momentele de intrare ale secundarilor nu sunt perfect calculate, ceea ce face ca succesiunea scenelor să fie sacadată. Un handicap al spectacolului este decorul, în sine superb, al lui Dragoș Buhagiar. El concepe o vilă de mare gust, în stil Frank Lloyd Wright, cu o mare piscină în curte. Inspirația pare a-i veni din tablourile lui David Hockney, un pictor englez fascinat de decorul californian. La o parte faptul că acțiunea se petrece la 700 de km de New York, probabil în New Jersey, unde stilul arhitectural al suburbiilor este altul. Mărimea vilei, dar, mai ales, piscina, separă net grupurile de personaje, îngreunând interacțiunile. Se vede

Cristina CIUCIULICĂ

Foto: Augustin Bucur

aceasta îndeosebi în scena în care Ann vorbește la telefon cu fratele ei, în timp ce familia ascultă cu răsuflarea tăiată. Distanța dintre curte și terasa vilei este, însă, atât de mare, încât efectul se pierde.

Am avut privilegiul să văd, în acest spectacol, marea creație a Sandei Toma în rolul lui Kate. Este ca și cum aș fi văzut-o pe Sarah Bernhardt sau pe Eleonora Duse. Deși am urmărit creațiile ei impecabile încă de la debut și am aplaudat-o recent în *Comedia roșie* sau în *Dulcea pasăre a tinereții*, „exercițiul de admirație” a fost, în cazul de față, copleșitor. Nu știi ce să remarci mai întâi: dicția precisă, energia debordantă, dar atent controlată, tensiunea perfect gradată? Poate momentul în care mimează că plimbă un câine ar fi putut lipsi, deoarece rupe vraja, deși încântă publicul. Când primește dovada peremptorie a morții fiului, m-am temut că va plasa, dar a marcat trăirea dramatică în limitele stricte ale bunului-gust. Poate că jocul ei, rămânând personal, amintește totuși prea mult de stilul mării sale profesoare, Aura Buzescu? Mi-e greu s-o spun, prefer să mă bucur.

În prima parte, m-am temut că Sanda Toma va ieși prea mult în față, transformând spectacolul în recital. Până și Victor Rebengiuc, în rolul soțului, pare prea șters față de ea. Marele actor a adoptat, însă, o strategie de jiu-jitsu, perfect calchiată pe relația dintre personaje. Nu o înfruntă, nu se ambalează, dar o manipulează. Joacă o naturalețe destinsă, care este rodul artificialității duse până la ultima limită. Gesturile, ezitățile, retragerile și avansările par perfect firești, dar sunt minuțios gândite. Actorul echilibrează excelent balansul declanșat de parteneră.

Dragoș Stamate începe nesigur partitura fratelui bun, acomodant, dornic de armonie. Pledoariile sale în favoarea depășirii stării de impas sunt stângace,

mai ales că gesticulează elementar. Scena importantă a declarației de dragoste nu atinge tensiunea necesară. În schimb, începând de la explicația crucială a lui *Chris* cu tatăl său și până la final, găsește tonul just, devine interesant, complex, puternic, elocvent.

Costina Ciuciulică impresionează prin aplomb, voce bine lucrată și ținută controlată. O ajută și fizicul, și costumația. Se simte încă tracul, dar este convingătoare și sunt sigur că va face o carieră interesantă, mai ales că este genul de actriță care poate aborda cu succes orice rol, mare sau mic.

Ioan Andrei Ionescu, în rolul lui *George*, fratele răzbunător, are o sarcină dificilă. El vine pornit să taie în carne vie, este manevrat să ajungă la împăciuire, apoi o remarcă imprudentă îl face să revină la hotărârea dintâi. Este greu să joci două schimbări radicale de stări de spirit într-o scenă relativ scurtă. Nu reușește să ne facă să înțelegem psihologia labilă a personajului.

Vivian Alivizache, în rolul *d-nei Bayliss*, joacă plină de vervă, poate cu prea multă vervă, rolul unei femei vulgare, aducând spectacolului o pată de culoare. Coafura este cam exagerată, dar amănuntul nu o împiedică să treacă rampa cu eficacitate.

Irina Cojar (*Lydia*) pune nuanțe subtile în caracterizarea unei femei de interior, dedicată familiei. Ea sugerează cu finețe că, dincolo de veselia convențională, de mulțumirea în mediocritate, poartă în suflet idealuri veștejite. Reușește foarte bine scena reîntâlnirii cu *George*, fostul ei prieten. Adoptă o distanțare și o autoironie de bună calitate, care potențează rolul. Gavril Pătru, în rolul soțului (*Frank*), este corect, dar lipsit de relief. Pare că face automat ceea ce i s-a spus să facă, fără a avea o viziune proprie asupra personajului. Nici Dorin Andone, excelent actor de echipă, nu reușește să creioneze un *Jim Bayliss* credibil sau măcar interesant. Este, însă, mai mult vina lui Miller decât a sa.

Muzica lui Vlaicu Golcea este adecvată spiritului epocii: era radioului și a jazzului. Uneori, la început de act, ea face cam greu audibile replicile actorilor. Daniel Gontz se simte la largul lui în multimedia, dar proiecțiile lor nu sunt esențiale în spectacol. De la o vreme, însă, nu se mai poate fără așa ceva. Scena finală, cu crucile, înălțarea steagului și imnul american este la limita kitsch-ului, fără însă a trece dincolo de ea.

Caietul-program, plin de informații interesante, este o lectură plăcută și utilă. Aspectul este somptuos, punerea în pagină admirabilă. Este păcat, însă, că redacția Violeta Popa nu a fost mai exigentă cu autorii. Multe exprimări sunt confuze, unele fraze sunt galimatii aruncate pe hârtie, fără a fi apoi recitate, apar greșeli care se puteau evita (se spune „surle și tobe“, nu „surle și trâmbițe“, care e pleonasm). Mai grav, am văzut expresii pe care hârtia, chiar și cretată, nu le suportă. E inadmisibil să spui despre Victor Rebengiuc că „face niște moace de o teatralitate uluitoare“. De altfel, „moaca“ o ai, nu ți-o faci.

Se poate discuta mult despre acest spectacol, sigur este însă doar un lucru: e absolut obligatoriu să fie văzut.

Teatrul Național din București – Toți fiii mei de Arthur Miller. Traducerea: Alf Adania. Regia: Ion Caramitru. Scenografia: Dragoș Buhagiar. Light design: Chris Jaeger. Muzica și sound design: Vlaicu Golcea. Multimedia: Daniel Gontz. Cu: Victor Rebengiuc (Joe Keller), Sanda Toma (Kate Keller), Dragoș Stemate (Chris Keller), Costina Ciuciulică (Ann Deever), Dorin Andone (Jim Bayliss), Vivian Alivizache (Sue Bayliss), Ioan Andrei Ionescu (George Deever), Gavril Pătru (Frank Lubey), Irina Cojar (Lydia Lubey), Alexandru Cristian Belu/Cemo Yuksek (Bert). Data premierei: 12 septembrie 2009.